



Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 9/4 2020 s. 1519-1533, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

KÜLTÜREL BELLEK MEKÂNİ: BARAK ODASI VE GELENEĞİ

Cevdet AVCI*

Geliş Tarihi: Mayıs, 2020

Kabul Tarihi: Eylül, 2020

Öz


İnsanın fizikî ve sosyal çevresiyle kurduğu ilişkiler bütünü kültür yapılarını oluşturur. Bu yapılar toplumların kültürel belleğini teşkil eder. Yaşanılan mekânlar, kültürel bellek biçimlerinin kodlama alanıdır. Mekân, toplumun bellek deposu olarak kültürel sürekliliğin sağlanmasına katkıda bulunur. Topluluğun üyeleri tarafından aynı mekânda bulunmak, ortak deneyimin ve belleğin paylaşılmasını sağlar. Bu ortamlarda kuşaklar arası bir kültürel iletişim söz konusudur. Aynı mekânda bulunmanın belirlediği ortak davranış kalıpları, topluluğun değer ve tutumlarının oluşmasında önemli bir etkidir. Makalede Barak Türkmenlerine ait köy odaları kültürel bellek mekânı olarak incelenmiştir. Makalenin amacı, kültürel bellek mekânı olarak Barak odasının, topluluğun tarihî ve edebî kimliğini korumada oynadığı rolü ortaya koymaktır. Bu çerçevede öncelikle literatür taraması yapılmış, veriler doküman analizi tekniğiyle toplanmış ve tespit edilen verilerin doğrulanmasında kaynak kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Yapılan incelemede Barak Türkmenlerinin göç ve iskân süreçlerinde oluşan sözlü kültür ve sözlü tarih belleğinin oda ekseninde korunup kuşaklar arasında aktarıldığı tespit edilmiştir. Barak odalarının yöre kültüründe meclis, misafirhane, eğlence mekânı, yas evi gibi birden çok işleve sahip olması, bu kültürel paylaşım ortamı hazırlamıştır.

Anahtar Sözcükler: Kültürel bellek, mekân, Barak, gelenek, oda.

CULTURAL MEMORY SPACE: BARAK ROOM AND TRADITION

Abstract

The cultural structures that the person establishes with his physical and social environment constitute the cultural structures. These structures constitute the cultural memory of societies. The living spaces are the coding area of cultural memory forms. Space contributes to the provision of cultural continuity as the memory store of the society. Being in the same place by the members of the community enables the sharing of shared experience and memory. In these environments, there is an intergenerational cultural communication. Common behavioral patterns determined by being in the same place are an important factor in the formation of the values and attitudes of the community. In the article, village rooms belonging to Barak Turkmen were examined as a place of cultural memory. The purpose of the article is to reveal the role of the Barak room as a place of cultural memory in preserving the historical and literary identity of the community. In this framework, firstly, literature search was made, data were collected by document analysis technique and interviews were made with the source

*  Dr. Öğr. Üyesi; Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, cevdetavci@outlook.com

people in verifying the detected data. In the examination, it was determined that the verbal culture and oral history memory formed during the migration and settlement processes of Barak Turkmens were preserved in the room axis and transferred between generations. The fact that Barak rooms have more than one function in the local culture such as parliament, guest house, entertainment place, mourning house has prepared an environment for this cultural sharing.

Keywords: Cultural memory, space, Barak, tradition, room.

Giriş

Bilgi alanlarının insanı, toplumu ve doğayı anlama sürecinde fen bilimleriyle başlayan birlikte çalışma prensibi sosyal bilimlere de yansımıştır. Bilim tarihinin son iki yüz yıllık döneminde kültürü inceleyen bilimlerde, “disipliner çalışma prensiplerinin” yerini, “disiplinlerarası çalışma yöntemleri” (Çobanoğlu, 2005, s. 19) almıştır. Bu bağlamda folklor/halkbiliminin 19. yüzyıldan bu yana geçirdiği akademik dönüşüm süreci, Sanayi Devrimi’nin ortaya çıkardığı sosyo-ekonomik sonuçlarla yakından ilgilidir. Öncelikle Avrupa’da toprağa bağlı yaşam biçiminin değişmesi, kent ve kent çevresinde nüfusun yoğunlaştığı sanayi toplumunu ortaya çıkarır. Böylece değişen halk hayatı, halkbiliminin araştırma ve inceleme sahasını genişletir (Ekici, 2000, s. 2-8). Yeni ekonomik üretim-tüketim biçimiyle nüfusun yaşam alanlarının değişmesi, farklı sosyal yapıların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Halkbilimi alanında Alan Dundes’in yeni sosyal yapıları açıklarken halk için kullandığı “ortak bir faktörü paylaşan herhangi bir insan grubu” (Dundes, 1998, s. 143) tanımlaması, çalışmalara yön vermiştir. Halkbiliminin coğrafya merkezli anlayışı, kültürün yeni üretim-tüketim alanlarını kapsayacak şekilde genişlemiştir. 21. yüzyılda iletişim teknolojileri, kültürün dolaşım ortamlarına elektronik kültür ortamını eklemiştir. Bu süreç halkbilimi çalışmalarında alan/saha kavramını bir kez daha güncelleyerek kültürün sözlü, yazılı ve elektronik ortamlarını çalışmaların kapsamına taşımıştır. Bu kapsamda halkbilimi çalışmaları “ürün, üretim, üreten ve üretim yeri” odaklı gelişmiş; ürün odaklı çalışmalar genellikle urform arayışı ekseninde olmuştur (Ersoy, 2012, s. 5-13; Oğuz, 2007, s. 30). Öte yandan kentleşme, küreselleşme ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, kültürel süreklilik ve çeşitlilik konularına çalışmaların dikkatini çekmiştir.

Bu süreçte geleneksel bilgi sistemlerinin taşıyıcıları, bilgi aktarım ortamları olarak kültürel mekânlar halkbilimi çalışmalarının gündemine girer. Bu kapsamda çalışmada öncelikle kültür, mekân ve kimlik arasındaki ilişki üzerinde durulacaktır. Kültürel mekânın kültürel davranış ve tutumu belirlediği tezinden hareketle, Barak oda geleneğinin Barak Türkmenlerinin kolektif belleğini korunması ve aktarılması konusundaki işlevleri ele alınacaktır. Barak odası geleneğinin kültürel bellek aktarımında oynadığı rol; sözlü tarih, sözlü edebiyat, müzik, misafirlik, yeme-içme kültürü ve halk hukuku kapsamında değerlendirilecektir. Çalışmada oda sahibi kişilerden de mülakat yöntemi kullanılarak bilgi alınmıştır.

Bellek, Mekân ve Kimlik

Kültür kavramına dair her bilgi alanının kendi bakış açısıyla yaptığı pek çok tanım vardır. Bu durumun, insanın bireysel ve toplumsal boyutta karmaşık etkinlik alanlarıyla ilgili olduğu söylenebilir. Bu etkinlik alanlarının tümüne işaret edecek şekilde kültürü, insanın fizikî ve sosyal çevresiyle kurduğu ilişkiler bütünü şeklinde yorumlamak, bu çalışmanın yaklaşımına

uygun olacaktır. İnsanın başta temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere fizikî çevresiyle kurduğu ilişki ve sosyal örgütlenme biçimleri, kültürel yapıların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu deneyimler bütünü birikerek toplumların kültürel belleğini oluşturur. Tarih ve coğrafya merkezli olarak toplumları birbirinden ayıran ve kimlik kazandıran temel unsurun bu bellek biçimleri olduğu söylenebilir. Kültür ve kimlik arasındaki bağı kuran bir diğer temel etken de toplumların ekonomik üretim-tüketim biçimleridir. Özellikle Avrupa’da Sanayi Devrimi sonrası ulaşım imkânlarının genişlemesi ve 20. yüzyıldaki elektronik iletişim sistemlerindeki gelişmeler, kültürel sınırların ortadan kalkmasına ve yeni kültürlenme biçimlerinin doğmasına neden olur. Ulaşım ve iletişim alanındaki ilerlemeler sonucunda küreselleşme ve kitleselleşme, kültürel yapıların daha karmaşık hale gelmesine yol açmıştır. Bu süreçte modernizmin dayattığı kültürel yapı sökülür, kültür endüstrisinin uğraş alanı olur. Yapılan çalışmalarda bu durum, “bellekleri, yaşam tarzlarını köksüzleştirmek” ve “bellek yitimi” olarak (Strauss, 1995, s. 13; Jacby, 1996, s. 150) nitelenir. 20. yüzyılda geleneksel kültürel yapıların, tarihi tersine işletecek şekilde dağıtılması, tek tip birey ve toplum biçimi oluşturma yoluna gidilmiştir. Batı ekonomik sisteminin toplumların geleneksel yapısını değiştirerek belleksiz toplum ve birey yaratması bu sürecin yansımasıdır. Bu süreçte en önemli kitle iletişim aracı olarak “televizyon” (bkz. Bourdieu, 1997) kullanılmıştır. Televizyon, toplumun sökülür sosyal bağları ve belleğinin yerini alan kültürel pencereye dönüşmüştür.

Bu süreçte toplumsal bellek kavramlarının öneminin anlaşılmasıyla, bireysel ve toplumsal bellek çalışmaları hızlanmıştır. Paul Connerton’un da ifadesiyle modernitenin kültürel belleği unutturması, bellek konusunu psikolojinin bir alanı olmaktan çıkartır. Bellek çalışmalarında, 20. yüzyılın sonundan itibaren kültürel bellek kavramı ön plana çıkar (Connerton, 2012, s. 11). Bellek konusu İlk Çağ filozoflarından modern nöroloji çalışmalarına kadar, pek çok araştırmaya konu olmuştur (bkz. Draaisma, 2014). Çalışmalarda, bireysel ve toplumsal bellek biçimleri birbirinden bağımsız ele alınmaz. Maurice Halbwachs bu iki bellek biçimini; “birini içsel ya da iç, diğerini dışsal; birini kişisel hafıza, diğerini ise toplumsal bellek” şeklinde tanımlar. Halbwachs’e göre; “Kolektif bellek bireysel bellekleri kuşatır, fakat onlarla karışmaz; daha ziyade onların yasaları doğrultusunda evrilir” (Halbwachs, 2017, s. 46, 47).

Bu çalışmanın odak noktasını toplumsal belleğin kodlama alanı olarak kültürel mekân oluşturmaktadır. Mekân “etnografik iletişim” (Yalçın, 2016, s. 2332-2341) göstergelerini barındırır ve bireyin kolektif belleği edinmesine yardımcı olur. Böylece toplumsal bellek yeni taşıyıcılara aktarılmış ve korunmuş olur. Kültürel mekânın belirli bir coğrafya, şehir, ev veya bir geleneğin icra ortamı olan oda gibi boyutları vardır. İnsanın yaşadığı fizikî çevre kültürel içeriklerle örtüşerek bellek mekânına dönüşür. Mekânda kodlanan kültürel bellek mekânla birlikte geleceğe taşınır. Jan Assmann’ın ifadesiyle, somut mekânlar aynı zamanda bir “mekânsal hatırlama çerçevesi” (Assmann, 2015, s. 47) oluşturur. Mekânda kodlanan kültürel bellek göstergeleri, icra edilen ritüelle birleşerek kolektif hatırlamanın gerçekleştiği bir kültürel mikro evren yaratır. Bu evrene dâhil olan birey gündelik hayatın dışına belirli bir süre çıkarak tarihî bir olayın, anlatının, ritüelin veya durumun simülasyonu o anı tekrar yaşar. Böylece sözlü kültürün aktarım biçimi olan “tekrarlanma” (Ong, 2013, s. 21) ilkesi de gerçekleşmiş olur.

Kolektif belleğin simgeler ve ritüellerle korunup aktarıldığı, toplumun yeni üyelerinin “büyülü dünyaya” çekilerek erginlendiği bu yerler, toplumsal bellek mekânlarıdır. Pierre Nora “Hafıza Mekânları” (2006) adlı çalışmasında mekânı kültürel ve tarihî kayıt yeri ve “tarihî tarihi” olarak görür. Ona göre, pek çok boyutu olan bellek mekânları önemli buluşma yerleridir.

Kolektif bellek transfer alanları olan bu yerlerin etnografik ve psikolojik boyutları vardır (Nora, 2006, s. 10). Nora'nın bellek mekânına verdiği rol, toplumsal tarih alanını da kapsar. Özellikle sözlü kültür çağında toplumsal belleğin koruma alanları mekânlardır. Ayrıca yazılı kültüre dayalı merkezin bakış açısıyla ortaya konulan tarih anlayışına karşı, çevrenin tarihi ve sosyal olaylar karşısındaki tutumu sözlü kültür metinleriyle korunmuştur. Bu çerçevede sosyal tarih ve sözlü tarih kavramları ışığında konu, anlatı ve ritüelle belleğin korunarak aktarıldığı mekân boyutuyla da ele alınmıştır. Tarih yazımında, yazılı vesikalarla birlikte folklor ürünlerinin kaynak olarak kullanılması, bu ürünlerin aktarım ortamı olan mekânların incelenmesi, tarih ve halkbilim alanlarının kesişme noktalarından birisini teşkil eder. Folklor, mekân ve sözlü tarih arasındaki ilişki, toplumsal/kültürel bilgi birikiminin sözlü ortamın sanatçı/tarihçileri tarafından mekânlar ve kuşaklar arasında taşınmasını sağlar (Ersoy, 2009, s. 27, 28). Bu durum C. Levi Strauss'un ifadesiyle "soğuk ve sıcak toplumların" tarihi kurumsallaştırarak veya kodlayarak saklama biçimleriyle ilgilidir (Strauss, 1994, s. 275). Tarih bu toplumların anlatı ve ritüellerinde mekânsallaşır.

Kültürel mekân, hayal gücüyle belleğin birleştiği yaşanmış bir yerdir. Geometricinin ölçümlerine teslim edilemez nitelikteki bu mahfazanın içerisinde, "geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek yoğunlaşır." (Bachelard, 2014, s. 28, 116). Bu aynı zamanda bir tarihleme biçimidir. Mekânın "bilgi tutucu ve deneyim saklayıcı" (Demir, 2012, s. 185) yanını fark eden insan, geçmişten bu yana onu, unutmaya karşı direnç olarak kullanmıştır. Bu süreçte kuşaktan kuşağa aktarılan tarih, "sürekli yeniden yorumlanır" ve tarihsel bellek, "nesnelerin, mekânların ve anıtların içinde erir." Böylece, "geçmiş, cisimleşmiş bellek yoluyla yaşar" (David 2015, s. 308; Game, 1998, s. XII). Bu bellek biçimi bireyler arasında farklı olduğu gibi toplumlar arasında da farklıdır. Kültürlerin "mekânların üzerinde zamansal parmak izleri" vardır (Levine, 2013, s. 29). Bu izler mekân içerisindeki "bir eşya, kıyafet, yemek veya başka bir gösterge ve anlamlama dizgesi" (Barthes, 1979, s. 19) kümesi olabilir. Bu göstergeler geçmişin parçaları olarak mekânsal bağlama dâhil olan bireyi çevreler. Michel Foucault'un ifadesiyle "mekânın kendine özgü ilişkiler seti" (1988, s. 9), mekânın nesnelere dünyasıyla birlikte gelişir ve kişiyi içine alır.

Mekân, yapılan çalışmalarda her yanıyla ele alınan çok katmanlı bir yapı olarak görülür. Mekân analizi yapılırken "tarih/bellek yapbozunda" (David, 2015, s. 308) sürekli bir yenileme vurgusu yapılır. Çünkü mekân sosyal ihtiyaca cevap vermek için ortaya çıkmıştır ve üretimi sürekli değişir. Toplumsal talep mekânı sürekli yeniden oluşturur. Mekân, "zihinsel olanla kültürel olanı, toplumsalla tarihseli birbirine bağlar" ve bunu yaparken "rafine bir teatrallık, irade dışı bir senaryolaştırma, gündelik hayatı kendi işlevlerine yakınlaştırma" yolunu izler (Lefebvre, 2014, s. 25, 100). Böylece mekân bireyin ve toplumun gündelik hayatında sürekli bir otokontrol mekanizmasına dönüşür. Bu iç içelik "hafızanın dekoru olan mekânda, kişileri baskın rollerinde" (Bachelard, 2014, s. 38) tutar. Anlatıcıya verilen bu rol, kültürel belleğin temsil, icra ve aktarım görevi olarak tanımlanabilir.

Tarihsel süreçte insan yaşadığı fizikî çevreyi mekâna dönüştürürken "mekânın kodlama gücünü" (Birekul, 2014, s. 61-77) kullanmıştır. Mekân, tüketicilerine "belleğin çekmecesi" olarak her açıldığında toplumsal belleğe ait "bilginin geri getirildiği" bir alandır (Urry, 1999, s. 17; Butler, 2015, s. 184). Bu sürecin işleyişinde geçmiş, şimdi ve geleceği birlikte yaşayan kişi, tek başına değildir. Mekânsal bağlam içerisinde bulunan aynı grubun üyeleri, aynı metni tüketirler ve "mekânın birliği, aynı anın birliğine denk düşer" (Ricoeur, 2012, s. 193). Bu etkileşimde aktif rolü olan birey geçmişten devraldığı anlamları yeniden yorumlar. Mekândan

edinilen toplumsal bellek, dinamik bir metin olarak sürekli yenilenir; ancak referans noktası tarihî-kültürel vakaların kendisidir. Jay Winter'e göre bellek mekânları kaçınılmaz olarak "ikincil bellek" veya " bellek sonrası" ortamlardır (Winter, 2015, s. 324).

Kültür bilimlerinin inceleme alanı içerisindeki mekân, insan ve fiziki çevresi/yapıları arasında ilişki boyutuyla ele alınan bir "folklorik imgelem" (Aktulum, 2014, s. 277-290) dizgesinden oluşur. Mekânın kaybı bu toplumsal belleğin unutulmasına neden olur. Sanayi Devrimi sonrası Avrupa'da ortaya çıkan kentleşme biçimleri, sanayileşen pek çok ülkede görülür. Geleneksel mimarinin yıkılarak veya dönüşerek yeni yerleşimlerin oluşması, kültürel bellek alanlarının daralmasına neden olmuştur. Türkiye'de geç sanayileşmenin kentleşme süreçlerine yansımalarıyla ekonomik şartların getirdiği iç göç, yeni yapılaşma taleplerini doğurmuştur. İnsanların kendi geleneksel mekânlarını terk etmesi kültürel bellek kaybına yol açmıştır. Bu durumun olumsuz sonuçlarını ortada kaldırmak için insanla mekân arasındaki uyumun sağlanması kaçınılmazdır. Dolayısıyla "mekân üzerinde kültürel egemenliğin yeniden vurgulandığı" (Ceyhan vd., 2017, s. 111) yaklaşımlar, kentleşme süreçlerini şekillendirmelidir.

Kültürel Mekân Olarak Barak Odası

Konar-göçer yaşam biçiminden yerleşik hayata geçişle birlikte Barak odası, Barak Türkmenlerinin kültürel belleğinin korunduğu bellek mekânı olmuştur. Oda kelimesi Türkçenin erken dönem sözlü ve yazılı metinlerinden bu yana görülür. Bahaddin Ögel, oda kelimesinin eski Türkçede otağ sözüyle ilişkili olduğunu ve kelimenin Dede Korkut anlatmalarında "ak, kara ve kızıl otağ" şeklinde de geçtiğini söyler. Kelime, özellikle Karahanlı Türkçesi döneminden sonra bugünkü anlamıyla kullanılmaya başlanmıştır (Ögel, 1978, s. 24, 25). Türklerin konar-göçer ve yerleşik hayata geçiş süreçlerinde otağ/oda, önemli bir kültürel bellek ortamı olmuştur. Çadırın, mesken olarak dönüşüm sürecinde oda, gündelik hayatın merkezi olmuş ve kültürel açıdan önemli işlevleri yerine getirmiştir. Özellikle geleneksel toplum yapısı içerisinde insanların bir araya geldiği bir sosyal paylaşım alanı olarak oda, eğlence kültürünün de önemli bir parçasıdır. Bu yanı sıra öne çıkan köy odaları, toplantı ve eğlencelerin düzenlendiği, çoğunlukla yetişkin erkeklerin ve gençlerin katıldığı yerlerdir. Nebi Özdemir, geleneksel Türk eğlence kültürü içerisinde oda eksenli toplantıların birkaçını şu şekilde sıralar: "Sıra Gezmek, Gezek, Sıra Gecesi, Erfane, Kaz Alemi, Sohbet Kurma, Çetnevir, Yâren, Helva Sohbeti, Oturak Alemi, Oda Sohbeti ve Ziyafet" (Özdemir, 2005, s. 34, 52). Anadolu'nun farklı yerlerindeki oda gelenekleriyle ilgili pek çok çalışma yapılmıştır (bkz. Ekici, 1990; Kaderli, 2010; Gültekin, 2011; Arslan, 2014; Bozkurt, 2016; Mete vd., 2017). Odalardaki geleneksel sohbet toplantıları bugün de Türkiye'nin çeşitli yerlerinde görülür. Sağıp Atlı'nın yaptığı çalışmada, Türkiye'deki sohbet toplantılarının "31 ilde, 18 ilçede ve 4 beldede" varlığı tespit edilmiştir (Atlı, 2018, s. 97). Bu çalışmada ele alınan Barak odaları, Anadolu'nun diğer yörelerindeki köyün orta malı olan odalardan yapı ve işlev bakımından farklı ve kişiye aittir (Ersoy, 2003, s. 73).

Barak Türkmenlerinin kültürel toplumsal bellek mekânı olarak oda ve oda eksenindeki gelenek ve uygulamalar, sözlü belleğin kuşaklar arasında aktarımını sağlamıştır. Barak Türkmenlerinin göç ve iskân anlatıları, sözlü tarih vesikaları olarak odalarda korunmuştur. Tarihte konar-göçer bir Türkmen topluluğunun adı olarak kullanılan Barak kelimesine çeşitli sözlü ve yazılı kaynaklarda rastlanılır. 15. yüzyılda Orta Asya'dan İran'a gelen ve bir süre İran'ın Horasan bölgesinde kalarak Anadolu'ya göç eden Barak Türkmenleri, 17. yüzyılın sonlarında bugün Suriye sınırları içerisinde bulunan Rakka bölgesine iskân edilmişlerdir. Bu iskân sürecinde Barakların bölgedeki diğer aşiretlerle ve Osmanlı Devletiyle yaşadıkları sorunlar, manzum-

mensur sözlü anlatılarla kolektif bellekte kayıt altına alınmıştır. Daha sonra Barak kelimesi, bölgedeki bütün oymaklara verilen bir ada dönüşmüştür. Ayrıca Anadolu'nun farklı yerlerinde Barak adıyla yer adları bulunur. Bugün Barak Ovası olarak bilinen bölge, Gaziantep il sınırları içerisinde kalan Fırat Nehri, Suriye sınırı, Gaziantep'in kuzeyinde başlayan dağlar ve batıdaki Sacır Suyu arasındaki yöreye verilen addır (Şahin, 1962, s. 5-9; Özbaş, 1958, s. 1-3; Ersoy, 2003, s. 42-50; Avcı, 2013, s. 5). Bu coğrafi işaret Barak kimliğinin muhafazasında önemli rol oynamış ve ovadaki diğer Türkmen grupları da Barak olarak anılmıştır.

Barak Türkmenlerinin büyük göç ve iskân süreçleri, toplulukta geniş bir kültürel belleğin oluşmasını sağlamıştır. Bu bellek, köy odalarında muhafaza edilmiştir. Odaların kültürel mekân olarak Barak Türkmenlerinin kültürel belleğini koruması, bölgenin kültür dokusu açısından da önemlidir. Barak Ovası Suriye sınırıyla geçmişten bu yana önemli bir ticaret alanı olan Gaziantep il merkezi arasındadır. Kentleşmeyle birlikte diğer kültürel yapıların da etki alanı içerisinde olmasına rağmen oda geleneği göçerevli Türkmen kültürünün bellek çerçevesi olmuştur.

Barak oda geleneğinde, topluluğun geleneksel yapısındaki misafirlik anlayışı, eğlence kültürü ve odaların kimlik mekânı olması ön plana çıkar. Barak Ovası'nda oda sahibi olmak, Türkmenler arasında itibar göstergesidir. Odalardaki toplantılar, oda sahibinin topluluk içerisindeki konumunun gösterir. Cahit Tanyol, Barak Türkmenlerinin örf ve âdetleriyle ilgili yaptığı çalışmada Barak odasının, “erkeklerin içtima mahalli ve köyün işlerinin görüldüğü yer” olduğunu söyler. Yine Tanyol'a göre; Barak ovasında “her oda sahibi misafirin çokluğuyla diğerlerine üstün gelmeye çalışır ve bir kimseyi yererken ‘odasına konuk gelmez’ (Tanyol, 1952, s. 96) ifadesi kullanılır. Özellikle iletişim teknolojilerinin gündelik hayatı tahakkümüne almadığı dönemde odalardaki toplantılar, sözlü kültür ortamında birden çok işlevi yerine getirmekteydi. 1952'de yapılan Tanyol'un çalışmasında, köy odalarında “günün politikasıyla beraber, en çok sohbet konusu olan konuların halk edebiyatı ve tarihi vakalara ait hikâyeye, destan ve şiirler” olduğu aktarılır. Sazla söylenen şiirler, konunun çeşitli makamlarda icra edilir (Tanyol, 1952, s. 71).

Barak yöresinde evin bahçesine müstakil olarak yapılan oda, Connerton'un evler için kullandığı “inşa edildiği zamanın değil; geçmişe uzanan ve geçmişi şimdiye sürükleyen bellek mahalli” (Connerton, 2012, s. 31) ifadesiyle örtüşür. Bu mekânda anlatıcılar geçmişi bugüne icralarıyla taşır. Bu çerçevede, kültürel bellek mekânı Barak odalarındaki tarihî ve edebî geleneğin icra ve aktarım biçimleri konusu, Ruhi Ersoy'un “Baraklı Âşık Mahgûl ve Repertuarı” (2003) başlıklı çalışmada örnek bir hikâyeci âşık modeli üzerinden ele alınmıştır. Ersoy çalışmasında Barak odasının geçmişi bugüne taşıyan yapı ve işlev özelliklerinde durur. Barak odaları, bölgenin iklim yapısı ve kültürel ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yapılmış halk mimarisi örnekleridir. Asıl evin bahçesinde veya yanında kurulan bu odalar, kendi içinde bir özel alandır. Odanın ihtiyaçları asıl evden karşılanır. Sıcak bir bölge olmasından dolayı Barak odaları, iki veya üç ve küçük pencerelidir. Zeminden yüksek toprak dolgu üzerine inşa edilen odaların girişinde seki denilen yüksek oturma yerleri vardır (Ersoy, 2003, s. 76). Ulaşım imkânlarının artması, ekonomik şartların iyileşmesi, kent kültürünün kırsal alana yansımaları ve yeni ihtiyaçların ortaya çıkması odaların yapısında değişikliklere sebep olur. Odaların aydınlatma ve ısıtma sistemleri güncel yöntemlerle yapılmaya başlanmıştır. Ayrıca odaların yapı malzemeleri de değişmiştir.

Çalışmada yöredeki 9 oda sahibiyle yapılan görüşmelerde, Barak odası geleneğinin, Türkmen kültüründe birinci derecede öneme sahip olduğu ifade edilmiştir. Barak odası, ailenin

bulunduğu evden yaklaşık 50 metre uzaklıkta bulunur. Dolma oda denilen, yerden 1-2 metre yükseklikte olup 2 ya da 3 merdiven çıkılacak şekilde yapılır. Düz ve çolak olmak üzere iki şekilde oda planı vardır. Düz oda 3 veya 6 pencereye sahiptir. Düz bir görünümü vardır. Çolak oda ise bir düz şekilde ilerlerken bir de ya sağa ya sola dönülerek L biçimindedir. Yaklaşık olarak 3 metre genişlik 7 metre uzunluğa sahiptir. İçerisi minderler ve yastıklar ile döşelidir. Bazı odalarda kamıştan yapılmış olan hasır mevcuttur. Bu hasırlı odalara minder serilmez. Bazı odalarda bağdaş kurularak oturulduğundan yemek yenilecek boyda masalar mevcuttur. Bazen de yine isteğe bağlı olarak “pıhara” denilen şömineler vardır. Oda içerisinde bulunan raflara mirra (acı kahve) cezveleri konulmaktadır (KK 2, KK 8).

Geçmişten bugüne odalarda yolcu, fakir-fukara, eş-dost ve diğer ağır misafirler konuk edilir ve misafir ağırlandıktan kadın ve çocuklar odada olmaz. Bazı durumlarda kadın yaşça büyük ev sahibi olmak şartıyla meclise çağrılır, onun da fikirleri alınır. Bu odalar köy toplantıları, gece oturmalarının yapıldığı hikâyelerin anlatıldığı, türkülerin söylendiği, saz çalınmış uzun havaların okunduğu oturma alanlarıdır. Aynı zamanda olayların çözümü, kan davalarının yatıştırıldığı, barışın sağlandığı önemli toplantılar burada yapılır. Düşünlerde içkilerin (alkol) içildiği, kış düşünlerinde erkeğin kınasının yakılma işleminin gerçekleştirildiği yerdir. Oda, aynı zamanda köyün meclisidir. Köy içerisinde ve başka köylerle çıkan problemlerde buralarda hakemlik yapılır. Çıkan karara herkes saygı duymak zorundadır. Uymayan kişi toplum tarafından dışlanır ve sözüne itibar edilmez. Odalarda acı kahve denilen mirra içilir. Odalar, cenazelerde yas yeri, düşünlerde eğlence yeridir. En önemli özelliği ise dışarıdan gelenlerin, yolda kalanların ev ve yemek ihtiyaçlarının karşılıksız giderildiği yer olmasıdır (KK 1, KK 2, KK 4, KK 5, KK 9).

Oda açmanın ve ihtiyaçlarını karşılamının belirli bir maddi külfeti olduğu için herkes açamayabilir. Ekonomik durumu oda çalıştırabilecek seviyede olan kişiler oda açar. Oda yemek, çay ve kahvenin misafirlere ikram edildiği ve bunun cömertçe yapıldığı yerlerdir. Aynı zamanda oda sahibinin sosyal kabiliyetinin olması gerekir. Genellikle hatırı sayılır ve maddi durumu iyi olan kişiler odaya sahiptir. Barak odaları günümüzde de bu özelliğini korumaktadır (KK 1, KK 2, KK 4, KK 5).

Barak odasında belirli bir oturma düzeni vardır. Odadaki oturma biçimi sosyal konum ve itibar göstergesidir. Yaş, toplumda söz sahibi olma, resmi görev gibi unsurlar odadaki oturma düzeninde etkilidir. Gençler odanın kapı tarafında oturur ve odanın hizmetine bakar. Köy odası genellikle iki sıra halinde olur. Dikdörtgen şeklindeki odaya kilim, halı veya hasır serilir. Odanın içinde ocak (şömine) olur, buna kahve ocağı da denir. Ocağın içerisine yerleştirilen üçayak denilen küçük bir demir ocağın üzerinde kahve pişirilir. Oturma biçimi yerde karşılıklı olarak iki taraflı birbirine bakacak şekildedir. Ortada masa var ise, bazen ince uzun bir masa olur, onun etrafında oturulur (KK 1, KK 2, KK 4, KK 5).

Odada hazırlanan yemekler toplantının mahiyetine göre değişir. Özel günlerde veya dışarıdan gelen ağır (önemli) misafirlerin olduğu toplantılarda ekonomik duruma göre bir hayvan kesilerek yemekler hazırlanır. Bu bir kuzu, oğlak (keçi), hindi veya tavuk olabilir. Kesilen hayvanın eti yöreye özgü diğer yiyecek ve içeceklerle misafire sunulur. Oda içerisinde yemek yapılmaz. Kadınlar ocaklıkta yemekleri yaparlar ve erkekler gelen misafire ikram ederler. Kan davası gibi büyük olayların çözümünde kurban kesilir, pilav yapılır ve sulu yemek hazırlanır. Kurbanın kellesi de yüzülerek en üst başta oturan ileri gelenin önündeki siniye konulur. O kişi kelleyi parçalayarak diğer misafirlere de sunar (KK 1, KK 2, KK 4, KK 5).

Yörede köy dışından gelen misafirin ağırılanmasına büyük önem verilir ve ne kadar kalacağı sorulmadan yatılı kalabilir. Koyun yününden yapılmış olan döşekler, yorganlar ve yastıklarla odada yer yatağı hazırlanır. Oda sahibi kendi evine gider ve sabah kalkıldığında misafirin odadaki ağırılanması devam eder (KK 3, KK 7, KK 8). Barak odalarındaki toplantıların asıl önemli yanı eğlence ve hikâye anlatma geleneğidir. Barak Türkmenlerinin abdal ya da aşiret denilen kendi mahallî sanatçıları vardır. Odalarda bunların çaldığı davul, zurna ve yöredeki âşıkların bağlaması eşliğinde söylenen iskân türküleri dinlenilir. Barak havası olarak da bilinen Karacaoğlan, Âşık Kerem, Garip, İskân, Hüseyin Ağam, Bey Velet, Şahsenem gibi hikâye ve türküler anlatılıp söylenilir. Odalarda geçmişin olayları anlatılarak yâd edilir. Anlatıcılar bunları büyüklerinden daha önce dinlemiş hafızası güçlü kişilerdir. Odalar dama, aşık oyunu, yüzük oyunu, zar atma, iskambil kâğıdı gibi oyunlar oynanmaktadır (KK 1, KK 3, KK 7, KK 8, KK 9).

Barak odası düzeninde gençlerin oda hizmetinde bulunarak bu hizmeti eksiksiz yerine getirmeleri, odadaki konumlarının ve odada bulunma haklarının artmasını sağlar. Bu süreçte gençler, odadaki düzeni gördükleri gibi toplumsal belleğe ait olayları dinler, topluluğun sosyal normlarını edinirler. Okul disiplini içerisinde odalarda görenek ve terbiye eğitimi sağlanır. (Ersoy, 2003, s. 76, 77, 81). Sözlü kültür ortamında odaların okul işlevini Tanyol, bir Barak atasözünüyle, “Oğlunu biraz mektepte, biraz da Barak odalarında okut, derler.” (Tanyol, 1952, s. 94) şeklinde açıklar. Barak odasındaki sosyal paylaşım ve aktarım biçimlerinin önemi kentleşme ve örgün öğretim kurumlarının artmasıyla birlikte daha da artmıştır. Odada yapılan toplantılar azalsa da kolektif bellekteki izleri devam etmektedir. Bugün de sözlü kaynaklarda odadaki kültürel eğitime vurgu yapılır. Yörede oda geleneğine katılımı ilgili “Barak üniversitesinden mezun olmak” (KK 1, KK 2, KK 6, KK 7) tabiri yaygındır.

Barak odasındaki toplantılarda yöredeki anlatıcılar tarihî-edebeî hafızayı canlandırır. Barakların büyük göçü ve Anadolu’daki iskân süreçleri, sözlü tarih vesikaları olan hikâye ve türkülerle hatırlanır. (bk. Ersoy, 2005). Tarihî olayların yanı sıra Türk kültür ve edebiyatının önemli anlatılarının Barak odalarında âşıklar ve diğer anlatıcılar tarafından icra edildiği görülür. Bu anlatımlar arasında Dede Korkut Hikâyelerinin parçaları olduğu gibi, Köroğlu Kolları, iskân türküleri, Kerem ile Aslı, Karacaoğlan, Şahmayıl, Hurşit ile Mahmihri, Âşık Garip gibi pek çok halk hikâyesi örneği de vardır (Korkmaz, 1995; Ersoy, 2003; Avcı, 2015). Oda geleneği Gaziantep Barak Ovasında rafine bir kültür oluşturmuş ve Barak kimliği bu gelenekten beslenmiştir.

Barak oda geleneğine William R. Bascom’un (2010, s. 71-86) folklorun işlevlerini sıraladığı dört başlık çerçevesinde bakılabilir. Bu bağlamda Barak odası, Türkmen kültürünün yöredeki ihtiyaçlarının karşılandığı ve yapılanmasının inşa edildiği yerdir. Oda, *hoşça vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme işleviyle* düğün-bayram gibi belirli ve diğer günlerdeki toplantı alanlarıdır. Özellikle düğünlerde davul, zurna gibi açık mekân çalgıları da odalarda müzik yapmak için kullanılır. Yöredeki âşıkların saz eşliğinde söyledikleri türküler, hikâyeler ve diğer iskân anlatılar eğlence unsuruna dönüşür. Televizyon öncesi dönemde, odalardaki bu icralar temel eğlence araçlarıydı. Bellek mekânı olarak Barak odasının *değerlere, toplum kurumlarına ve törenlere destek verme* yönünün güçlü olduğu görülür. Yazı öncesi dönemde toplumsal düzenin sağlanması, sözlü hukuk kurallarının uygulanmasıyla mümkündü. Sözlü kültür toplumundaki töre olarak nitelenen bu kurallar, topluluğun bütün üyeleri açısından bağlayıcı özellikteydi. Barak Türkmenlerinde odalar, kişisel ve toplumsal sorunların çözüldüğü bir meclis görevi üstlenmiştir. Aynı zamanda adalardaki sosyal düzen, misafir ağırlama geleneği, görgü ve saygı kuralları önemli değerler olarak kuşaklar arasında aktarılır. Kültürel bellek mekânı olarak

Barak odalarının en önemli işlevi kolektif belleğin kuşaklar arasında aktarımıdır. *Eğitim veya kültürün genç kuşaklara aktarılacak eğitimi*, tarihî ve edebî hatıraların anlatıcılar tarafından odalarda canlandırılmasıyla sağlanır. Bu odalarda gençlerin hizmet sırasında buldukları ortamı gözlemleyerek büyüklerin tutum ve davranışlarını edinirler. Odalar bir yandan belleğin söz ve ezgiyle aktarıldığı bir yandan da mekâna uygun davranış kalıplarının sergilendiği yerdir. Gündelik hayatın sorun ve meselelerinden çıkan kişi, odalarda tarihî-edebeî ve kültürel bir atmosfere dâhil olur. Bu durum insanların *toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmasını sağlar*. Odadaki ritüeller, anlatılar ve müzik, kişiyi hayatın gerçekliğinden kopartarak başka bir zamana taşır. Bu eğlencelerin bir kısmında içki içilir ve oyunlar oynanır. Oda, çok yönlü olarak sosyal katılım ve paylaşım alanı olduğu için kişiye rahatlama sağlar. Kişilerin Barak odasındaki anıları ve tecrübeleri, kültürel mekânın kişilere sağladığı “mekândaki yaşam öyküsü”ne (Connertoun, 2012, s. 30) dönüşür. Gençler bu mekânlarda edindikleri görgü ve bilgilerle olgunlaşarak topluluğun belleğini edinir.

Mekânın yapısıyla ilgili maddi, sembolik ve işlevsel olma özellikleri, Barak odasında “toplumsal ilişkilerin mekânsal izdüşümü” (Nora, 2006, s. 31; Aymard, 1990, s. 125) olarak bulunur. Mekânın bellek işlevini yerine getirebilmesi için “kaydetme, çağırma ve iletme; ya da şiirsel biçim, ritüel sunuş ve toplumsal katılım” (Assmann, 2015, s. 65) süreçlerinin gerçekleşmesi gerekir. Barak odasında anlatıcıların dinleyiciyi dâhil ettiği toplumsal bellek süreçleri, bu üç aracın kullanımıyla sağlanır. Tarihî ve edebî belleğe ait hatıralar, manzumensur içeriklerle canlandırılır. Mekândaki bu üçlü yapı aynı zamanda “hatırayı bir mekâna raptiyelemenin bir yöntemidir” (Halbwachs, 2017, s. 46). Mekânın kodlama gücü, kültürün geçmişten bugüne uzanan doğal bir parçası olmasını ve gündelik işleyişe katılmasını sağlar. Barak odası gündelik hayatın ve özel günlerin katılım-paylaşım alanıdır.

Bellek mekânı olarak Barak odası, sözel hafızayı yazılı ve elektronik kayıt sistemleri öncesinde korumuştur. Diğer taraftan, ulaşım ve iletişim imkânlarının artmasıyla ortaya çıkan şehirleşme ve elektronik kültür ortamları karşısında Barak odası, yeni durumda da kültürel belleğin muhafazasını sağlamıştır. Odanın bir topluluğun kolektif belleğini koruyarak sözlü, yazılı ve elektronik kültür ortamlarında yok olmasını engellemesi, “belleğin mekânından mekânın belleğine” (Parmaksız, 2019, s. 7-26) dönüşmesiyle açıklanabilir. Sözel ortamda kültürel süreklilik, “dil, dünya görüşü, yaşama biçimi, ev ve aile hayatı ile eğlence kurumları” vasıtasıyla sağlanır (Yıldırım, 2000, s. 32). Geleneksel yaşam biçimi içerisinde Barak odası bu araçları içerir ve Barak kültürel belleğinin, sözlü kültürle birlikte yazılı ve dijital ortamlarda da sürekliliğini sağlar. Yörede kullanılan Barak ağzı, odalardaki anlatıcıların icralarında tüm hususiyetleriyle korunmuştur. İskân türkülerinin yörede uzun hava şeklinde icra edilmesinde kullanılan ağız ve metinlerin kalıplaşmış dil özellikleri, önemli bir bellek alanı olmuştur. Hatırlatma figürleri olan “zaman ve mekâna bağlılık, bir gruba bağlılık ve yeniden kurulabilme özelliği” (Assmann, 2015, s. 46) Barak odası bünyesinde toplanmıştır. Barak odası bellek taşıyıcılarının ve alıcılarının bir arada olduğu, geçmişin yeniden kurulduğu bir bellek alanıdır. Bu alan toplumun sözlü tarih metinlerini de içerir. Yukarıdan tarih anlayışının insanı ihmalkârlığı karşısında, sosyal tarih anlayışı insanı çevresiyle bütün olarak ele alır. Mekânlar burada önemli rol oynar, çünkü sözel belleğe dayalı depolanmış bilginin büyük bir kısmı mekânsaldır (Öztürk, 2013, s. 19; Groh, 2016, s. 183). Geleneksel mekân ve sosyal yapı arasındaki uyum örneği olan Barak odaları, “göç ile yaşanan kimlik bunalımına” (Solak, 2017, s. 35) çözüm ortamı olmuştur. Bu ortamda Barak Türkmenlerinin tarihî-kültürel serüvenleri “sözlü destan” (Haymes, 2010, s. 12) şeklinde kuşaklar arasında aktarılmıştır.

Sonuç

Sanayileşme sonrası dönemde ulaşım ve iletişim imkânlarının artması, toplumların yaşam biçimlerini etkilemiştir. Yeni yaşam alanlarının ortaya çıkması geleneksel çevreden kopuşa ve kültürün üretim-tüketim tarzlarının değişmesine neden olur. Bu süreçte kentleşme, küreselleşme ve kitleselleşmenin sonucu olarak toplumsal belleğin korunma alanları önem kazanmıştır. Kültürü inceleyen bilim dalları içerisinde halkbilimi, bu değişimle birlikte kültürün üretim ortamları olan geleneksel mekânlara yönelmiştir. Bu çalışmada Barak Türkmenlerinin tarihî-edebî hafızasının korunduğu ve kuşaklar arasında taşındığı kültürel bellek mekânı olarak Barak odası ele alınmıştır. Sözlü kültür ortamında kültürel bellek, mekânın kodlama gücü kullanılarak korunur. Barak sözlü kültürü anlatı ve ritüel şeklinde oda geleneği içerisinde muhafaza edilmiştir.

Gaziantep'in Nizip, Oğuzeli ve Karkamış ilçeleri arasındaki Barak Ovası'nda yaşayan Barak Türkmenlerinin sözlü kültür geleneğinin geri planında göç olgusu vardır. Göçün getirdiği coğrafya ve cemiyet değişikliğiyle ortaya çıkacak olan toplumsal bellek kaybı karşısında, Barak oda geleneği koruma refleksi oluşturmuştur. Orta Asya'dan başlayan büyük göç ve Anadolu'daki iskân sürecinde yaşanan hadiseler toplumsal belleği şekillendirmiştir. Bellek yitimini önleyen odalarda yapılan toplantılarda âşıkların ve diğer anlatıcıların bu tarihî-edebî hafızayı saz eşliğinde terennüm etmesi önemli bir aktarım biçimi olmuştur. Barak odaları, yapı ve içerik olarak Anadolu'nun diğer bölgelerindeki oda geleneklerinden farklıdır. Odalar kişilere ait olup evden yarı bağımsız, kendi içerisinde bir sosyal alan teşkil eder. Muhtemelen göçerevli kültürün getirdiği paylaşma ve yardımlaşma güdüsü, Barak Türkmenlerinde misafir ağırlamak şeklinde ortaya çıkmıştır. Yörede tanınan veya yabancı misafirin ağırlanması, özel yemek ve uygulamaların yapılması büyük önem taşır. Barak ovasında herhangi bir kişi yerilirken bile "odasına kimse gelmez" deyimini kullanılır. Genellikle kadınların giremediği, hazırladıkları yiyecek ve içecekleri odalara gençlerin taşıdığı bu ortam, kendi içerisinde bir tarih-folklor sahnesine dönüşür. Kültürel mekânın gerektirdiği kültürel davranış biçimleri, Barak odasında yaşanır. Odalarda oturma düzeni, anlatılar, ritüeller, müzik, kullanılan dil gibi folklorik imgelem dizgesi, tarihî derinlik ve coğrafi genişliği yansıtan bir mikro simülasyon alanı oluşturur. Bu atmosfer içerisinde geç çocukluk döneminden itibaren çeşitli aşamalar geçirerek bulunan birey, toplumsal bellek ve davranış kalıplarını edinmiş ve tarih kültür zincirine katılmış olur. Kültürel belleğe ait odadaki semboller, imajlar, çağrışımlarla kurgulanan dünyada, tarihî-kültürel vakalar yeniden üretilir ve yaşanır. Kentleşme ve ekonomik sebeplerle yöreden yoğun göçün ortaya çıkmasıyla zayıflayan oda geleneği, elektronik kültür ortamının yaygınlaşmasıyla birlikte tekrar güncellik kazanmıştır. Başta Gaziantep olmak üzere Türkiye'nin ve dünyanın farklı yerlerine göç eden Barak Türkmenleri, yazılı ve görsel içerikler üzerinden oda geleneğini yeniden hayatlarının gündemine almışlardır. Barak Türkmenleri ve oda geleneğiyle ilgili hazırlanan belgeseller, açılan internet blogları, sosyal medya hesapları, odalardaki icraları elektronik kültür ortamında dolaşıma sokmuştur. Böylece bellek mekânı olarak Barak odası, sözlü-yazılı ve dijital kültür ortamlarında Barak Türkmenlerinin tarihî-edebî kültürel belleğinin sembolüne dönüşmüştür.

Kaynaklar

- Aktulum, K. (2014). Folklorik imgelem. *Millî Folklor*, 26(101), 277-290.
- Arslan, E. (2014). Ahi örgütlerinden Urfa sıra gecesine uzanan bir kültür geleneği. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 5-15.
- Assmann, J. (2015). *Kültürel bellek*. (çev. A. Tekin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Atlı, S. (2018). Türkiye'deki geleneksel sohbet toplantıları üzerine bir değerlendirme. *Millî Folklor*, 30(117), 88-101.
- Avcı, C. (2015). *Gaziantep Barakları anonim halk edebiyatı ve halk kültürü araştırması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aymard, M. (1990). Mekânlar. *Akdeniz mekân ve tarih*. (Fernand Braudel'in yönetiminde: Braudel, Coarelli ve Aymard). (çev. N. Erkurt). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bachelard, G. (2014). *Mekânın poetikası*. (çev. A. Tümertekin). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Barthes, R. (1979). *Göstergebilim ilkeleri*. (çev. B. Vardar, M. Rifat). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bascom, W. R. (2010). Folklorun dört işlevi. (çev. F. Çalış). *Halkbiliminde kuramlar ve yaklaşımlar 2*. (Ed. M. Ö. Oğuz, S. Gürçayır). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Birekul, M. (2014). Mekânın kodlama gücü: medeniyetlere hayat veren yapılar. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 61-77.
- Blight, W. D. (2015). Bellek patlaması: neden ve neden şimdi?. *Zihinde ve kültürde bellek*. (haz. P. Boyer, J. V. Wertsch). (çev. Y. A. Dalar). İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Bourdieu, P. (1997). Televizyon üzerine. (çev. T. Ilgaz). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bozkurt, T. (2016). Konya-Gökyurt (Kilistra) köy odaları. *Millî Folklor*, 28(109), 201-216.
- Butler, C. A. (2015). Kolektif belleğin şekillendirilmesinde tekrarlanan hatırlamanın rolü. *Zihinde ve kültürde bellek*. (haz. P. Boyer, J. V. Wertsch). (çev. Y. A. Dalar). İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Ceyhan, Ç., Anbarlı, Z. Ö., Ova, N. (2017). Zamanın izinde kenti deneyimlemek: kent ve bellek üzerine oto-etnografik bakışlar. *Moment Dergi, Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 4(1), 92-114.
- Connerton, P. (1999). *Tophumlar nasıl anımsar*. (çev. A. Şenel). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Connerton, P. (2012). *Modernite nasıl unutturur*. (çev. K. Kelebekoğlu). İstanbul: Sel Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2005). *Halkbilimi kuramları ve araştırma yöntemleri tarihine giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Demir, S. (2012). Kültürel bellek, gelenek ve halkbilimi müzeleri. *Millî Folklor*, 24(95), 184-195.
- Draaisma, D. (2014). *Bellek metaforları, zihinle ilgili fikirlerin tarihi*. (çev. G. Koca). İstanbul: Metis Yayınları.
- Dundes, A. (1998). Halk kimdir? (Who are the folk?). (çev. M. Ekici). *Millî Folklor*, 31, 139-157.
- Ekici, M. (1990). Batı Anadolu köy odaları. *Türk Kültürü*, XXVIII(332), 744-751.
- Ekici, M. (2000). Halk, halk bilimi ve halk bilgisi üzerine bir deneme. *Millî Folklor*, 45, 2-8.

- Ersoy, R. (2003). *Baraklı aşık Mahgûl ve repertuarı*. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ersoy, R. (2005). Barak Türkmenlerinin sözlü ve yazılı (resmî) tarihlerine mukayeseli bir yaklaşım denemesi. *Millî Folklor*, 17(65), 84-93.
- Ersoy, R. (2009). *Sözlü tarih folklor ilişkisi Baraklar örneği*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ersoy, R. (2012). Halk bilimi çalışmalarının gelişimine paralel olarak “alan araştırması” kavramını yeniden düşünmek. *Millî Folklor*, 24(94), 5-13.
- Faucault, M. (1988). Öteki mekânlara dair. (çev. B. Boysan, D. Erksan). *Defter*, 4, 7-15.
- Game, A. (1998). *Toplumsalın söküümü*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Gültekin, M. (2011). Dufad ve barana geleneğinin güncel durumu. *Somut olmayan kültürel miras: Barana Dursunbey-Balikesir*. İzmir: Egetan, 35-42.
- Groh, M. J. (2016). *Mekân yaratmak*. (çev. G. Koca). İstanbul: Metis Yayınları.
- Halbwachs, M. (2017). *Kolektif hafıza*. (çev. B. Barış). Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Haymes, R. E. (2010). *Sözlü destan*. (çev. Ali Çevik). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Jacoby, R. (1996). *Belleğini yitiren toplum*. (çev. H. Atalay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kaderli, Z. (2010). Deliorman Türk sözel kültüründe adam odaları ve oda geleneği. *Türkbilig*, 20, 107-126.
- Korkmaz K. (1995). *Barak yöresinde hikâyeli türkü geleneği üzerine bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın üretimi*. (çev. I. Ergüden). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Levine, R. (2013). *Zamanın coğrafyası, kültürlerin zaman algısı üzerine*. İstanbul: Maya Yayıncılık.
- Mete, F. C., Ümmügülsüm. K. T. (2017). Somut olmayan kültürel miras: ferfene (Ankara örneği). *Millî Folklor*, 29(114), 100-111.
- Nora, P. (2006). *Hafıza mekânları*. (çev. M. E. Özcan). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Ögel, B. (1978). *Türk kültür tarihine giriş III*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Öztürk, S. (2013). Türkiye’de sinema mekânlarını sözlü tarih üzerinden anlamak. *Millî Folklor*, 25(98), 19-31.
- Oğuz, M. Ö. (2007). Folklor ve kültürel mekân. *Millî Folklor*, 19(76), 31-33.
- Ong, W. J. (2013). *Sözlü ve yazılı kültür / sözün teknolojileşmesi*. (çev. S. Postacıoğlu). İstanbul: Metis Yayınları.
- Özdemir, N. (2005). *Cumhuriyet dönemi Türk eğlence kültürü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özbaş, Ö. (1958). *Gaziantep dolaylarında Türkmenler ve Baraklar*. Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği.
- Parmaksız, M. Y. P. (2019). Belleğin mekânından mekânın belleğine: kavramsal bir tartışma. *İlef Dergisi*, 6(1), 7-26.
- Ricoeur, P. (2012). *Kurmaca anlatıda zamanın biçimlenişi*. (çev. M. Rifat). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Solak, G. S. (2017). Mekân-kimlik etkileşimi: kavramsal ve kuramsal bir bakış. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 13-37.

- Strauss, L. C. (1994). *İrk tarih kültür*. (çev. H. Bayrı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Strauss, L.C. (1994). *Yaban düşünce*. (çev. T. Yücel). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Şahin, A. (1962). *Güney Anadolu'da Beydili Türkmenleri ve Baraklar*. Ankara: Doğu Matbaası.
- Urry, J. (1999). *Mekân tüketmek*. (çev. R. G. Ögdül). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Tanyol, C. (1952). Baraklarda örf ve âdet araştırmaları. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 71-108.
- Winter, J. (2015). Tarihçiler ve bellek mekânları. *Zihinde ve kültürde bellek*. (Haz. P. Boyer, J. V. Wertchsh). (Çev. A. Dalar). İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Yalçın, M. (2016). Popüler kültür ürünü olarak Türk televizyon dizilerinde etnografik iletişim kodların kullanımı: diriliş Ertuğrul dizisi örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 2332-2341.
- Yıldırım, D. (2000). Türk sözel kültüründe süreklilik, Osmanlı hanedanlığı döneminden cumhuriyete, *Türkbilig*, 1, 32-45.

Kaynak Kişiler

- KK. 1: Sait Gögebakan, 67 yaşında, Karkamış, Alaçalı Köyü, çiftçi-emlakçı. (G. T. 27.04.2020).
- KK. 2: Ahmet Öztürk, 72 yaşında, Oğuzeli, Ekinveren (Tilsevet) Köyü, çiftçi. (G. T. 16.04.2020).
- KK. 3: Mustafa Balcı, 73 yaşında, okuma-yazma bilmiyor, Nizip, Gökçeli Köyü, çiftçi. (G. T. 18. 04.2020).
- KK. 4: Hilmi Öztürkmen, 66 yaşında, ilkokul, Oğuzeli, Güveçli Köyü, çiftçi. (G. T. 27.04.2020).
- KK. 5: Hasan Öztürk, 57 yaşında, ilkokul, Oğuzeli, Ekinveren (Tilsevet) Köyü, çiftçi. (G. T. 27.04.2020).
- KK. 6: Mehmet Koçarlan, 66 yaşında, ilkokul, Oğuzeli, Ekinveren (Tilsevet) Köyü, çiftçi. (G. T. 27.04.2020).
- KK. 7: Dede Yağmur, 73 yaşında, Karkamış, Elifoğlu Köyü, çiftçi. (G. T. 03.05.2020).
- KK. 8: Nurettin Yağmurlu, 45 yaşında, Karkamış, Elifoğlu Köyü, çiftçi. (G. T. 03.05.2020).
- KK. 9: Hakan Özasan, 50 yaşında, Karkamış, Elifoğlu Köyü, çiftçi. (G. T. 03.05.2020).

Extended Abstract

In the historical process, cultures were carried between generations in various forms. The means of recording and transferring oral, written and electronic culture media provided cultural continuity. In the pre-writing period, the whole of the human's physical and social environment has formed his cultural memory. One of the recording environments of cultural memory are spaces. The living spaces are the coding area of cultural memory forms. Space contributes to the provision of cultural continuity as the memory store of the society. Being in the same place by the members of the community enables the sharing of shared experience and memory. In these environments, there is an intergenerational cultural communication. Common behavioral patterns determined by being in the same place are an important factor in the formation of the values and attitudes of the community.

In the article, village rooms belonging to Barak Turkmen were examined as a place of cultural memory. The purpose of the article is to reveal the role of the Barak room as a place of cultural memory in preserving the historical and literary identity of the community. In this framework, firstly, literature search was made, data were collected by document analysis technique and interviews were made with the source people in verifying the detected data.

It was determined that the oral culture and oral history memory formed during the migration and settlement processes of Barak Turkmen were preserved in the room axis and transferred between generations. The fact that Barak rooms have more than one function in the local culture such as parliament, guest house, entertainment place, mourning house has prepared an environment for this cultural sharing.

There are many definitions that every information field about the concept of culture makes from its own perspective. It can be said that this situation is related to the complex activity areas of man in individual and social dimensions. It will be appropriate to approach this study in order to interpret the culture as a whole of human relations with its physical and social environment, pointing to all of these activity areas. The relationship of humans with their physical environment and social organizational forms, in order to meet their basic needs, led to the emergence of cultural structures. These experiences accumulate and form the cultural memory of societies. These memory forms are the main element that separates societies from each other based on history and geography and gives identity. Another main factor that establishes the link between culture and identity is the economic production-consumption forms of societies. Especially, the expansion of transportation opportunities in Europe after the Industrial Revolution and the developments in electronic communication systems in the 20th century lead to the disappearance of cultural borders and new forms of cultivation. As a result of advances in transportation and communication, globalization and massification have caused cultural structures to become more complex.

The increase in transportation and communication opportunities in the post-industrial period has affected the lifestyles of societies. The emergence of new living spaces causes to break with the traditional environment and change the production-consumption styles of culture. In this process, as a result of urbanization, globalization and massification, the areas of protection of social memory have gained importance. Among these disciplines, folklore has turned towards traditional spaces, the production environments of culture. In this study, the Barak room was considered as a place of cultural memory where the historical-literary memory of Barak Turkmen was preserved and moved between generations. In the oral culture environment, cultural memory is preserved using the coding power of the space. Oral culture of Barak was preserved in the tradition of the room in the form of narrative and ritual.

There is a migration phenomenon in the background of the oral cultural tradition of the Barak Turkmen living in the Barak Plain between Gaziantep's Nizip, Oğuzeli and Karkamış districts. In the face of the loss of social memory that will arise with the change of geography and society brought by migration, Barak chamber tradition has created a protection reflex. The great migration that started in Central Asia and the events in the settlement process in Anatolia created social memory. It was an important form of transference that lovers and other narrators chanted this historical-literary memory accompanied by reeds in meetings held in rooms that prevent memory loss. Barak rooms are different from the room traditions in other parts of Anatolia in terms of structure and content. The rooms belong to the individuals and are semi-independent from the house and constitute a social space in themselves. Probably the motivation of sharing and solidarity brought about by the nomadic culture emerged as hosting guests in Barak Turkmen. It is very important to host internationally known or foreign guests and

to make special meals and applications. Even if any person is placed in the plain of Barak, the phrase “no one comes into his room” is used. This environment, which is generally not accessible by women and brought by young people into the rooms, is transformed into a stage of history-folklore.

The cultural behaviors required by the cultural space are experienced in the Barak room. The folkloric imagery system such as the seating arrangement, narratives, rituals, music, language used in the rooms creates a micro simulation area that reflects historical depth and geographic width. The individual, who has been found in this atmosphere by going through various stages since late childhood, acquires social memory and behavior patterns and joins the history chain. In the world, which is constructed with symbols, images, connotations in the chamber of cultural memory, historical-cultural cases are reproduced and experienced. The chamber tradition, which has weakened with the emergence of intense migration from the region due to urbanization and economic reasons, has regained its currentness with the spread of the electronic culture environment. Turkey and migrated to different parts of the world, including Barak Turkmen of Gaziantep, in particular, have taken the tradition of written and visual content over the room again on the agenda of their lives. Documentaries about the Barak Turkmen and chamber tradition, internet blogs opened, social media accounts, and the performances in the rooms have been circulated in an electronic culture environment. Thus, as a memory space, the Barak room has become the symbol of the historical-literary cultural memory of the Barak Turkmen in oral-written and digital cultural environments.